

Invazní druhy a omezení jejich chovu v zoologických zahradách

Dne 2. srpna 2016 vstoupilo v platnost prováděcí nařízení komise Evropské unie (EU) č. 2016/1141, kterým byl přijat první seznam invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na Unii podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 (podrobně viz článek na str. CXXVI–CXXIX této Živy). Jde o nařízení z r. 2014 o prevenci, regulaci a šíření invazních nepůvodních druhů, které je platné ve všech členských státech EU, přičemž jednotlivé státy podle něho připraví národní legislativu. Seznam po pozdější aktualizaci zahrnuje 49 druhů (26 druhů živočichů a 23 druhů rostlin).

Z tohoto poněkud suchého právního textu mimo jiné vyplývá, že instituce držící tyto druhy by měly znemožnit jejich reprodukci a nechat jednotlivé jedince uhynout či přirozeně dožít, čímž zcela zaniknou všechny jejich chované nebo pěstované populace v rámci EU. Zde je třeba zdůraznit, že vše musí probíhat v souladu s ostatní legislativou, zvířatům nesmí být působena zbytečná bolest, úzkost nebo utrpení. Nemělo by tedy docházet k utracení takových jedinců. Toto nařízení se bez výjimky vztahuje na všechna chovatelská zařízení, tedy i na zoologické zahrady.

Zoologické zahrady plní v dnešní společnosti řadu rolí, mezi klíčové bezpochyby patří význam vzdělávací, výzkumný, ochranný a rekreační, ale slouží i jako místo pro kvalitní život původně pašovaných zvířat zabavených státními exekutivními orgány. Nové nařízení o invazních druzích tak znamená řízený úbytek vybraných druhů v rámci biodiverzity zastoupené v evropských zoologických zahradách, čímž se mohou některé z výše uvedených rolí mírně oslabit. Pomocí následujících argumentů se pokusím ilustrovat, že toto nařízení může ochráně přírody

realizované zoologickými zahradami v jistém směru uškodit.

V tuto chvíli lze namítnout, že evropské nařízení obsahuje článek č. 8 Povolení, tedy umožnění výjimečného chovu. Je ale možné pouze ze dvou důvodů – ochrana *ex situ* a výzkum (nikoli třeba vzdělávání). Problém spočívá v tom, že každá instituce žádající o výjimku bude muset dokládat konkrétní údaje k ubikaci a způsobu chovu daného druhu, takže to bude znamenat značnou administrativní zátěž. Proto lze předpokládat, že většina zoologických zahrad upřednostní snazší cestu, a raději se problémového druhu zbaví. Zde je třeba podotknout, že tímto směrem se již mnohé evropské i české zoo skutečně vydaly.

Negativní vliv nového nařízení na ochranu biodiverzity lze ukázat na následujících třech příkladech. Tím prvním je muntžak malý (*Muntiacus reevesi*, obr. 2). V přírodě obývá rozsáhlé oblasti jižní Číny. V Evropě byl introdukovan do několika států, přičemž invazní potenciál uplatnil a dodnes uplatňuje pouze ve Velké Británii, která z EU v r. 2019 vystoupí. V domovské Číně však jeho populace klesá a dostal se tam na národní seznam ohrožených druhů. Navíc jde o jediného příslušníka rodu, který je v evropských zahradách chován. Většina z ostatních 12 druhů má poměrně malé areály a ochranný status zůstává neznámý, což může často znamenat (jak se ukázalo např. u muntžaka obrovského – *M. vuquangensis*), že jejich situace v přírodě je kritická. Muntžak malý tak představuje ideální modelový druh, na němž se evropské zahrady „naučily“ technologii a biologii chovu, kterou by mohly uplatnit v případné pomoci nebo přímo záchraně sesterských druhů. To však půjde pouze tehdy, pokud někteří

1 Zatímco chov nosála červeného (*Nasua nasua*, na obr.) se novou legislativou potírá, chov nosála bělohúbeho (*N. narica*) je jí ve svém důsledku stimulován.

2 Ve Velké Británii invazní muntžak malý (*Muntiacus reevesi*) bude možná bojovat o přežití v evropských zoologických zahradách. Snímky J. Pluháčka

muntžaci malí v evropských zahradách přežijí i do budoucna. Obdobně může být modelovým druhem ibis posvátný (*Threskiornis aethiopicus*) pro případný záchraný chov ohroženého sesterského druhu i. madagaskarského (*T. bernieri*) nebo i. černohlavého (*T. melanocephalus*).

Jiným druhem na seznamu uvedeného nařízení EU je nosál červený (*Nasua nasua*, obr. 1) obývajícím velkou část Jižní Ameriky východně od And. I u něho klesá v přírodě početnost (ohrožený však rozhodně není). Jelikož se nosál červený objevil na seznamu (jako potenciálně nebezpečný oportunní predátor byl totiž introdukovan např. na ostrov Mallorca), začaly v evropských zahradách postupně nahrazovat sesterským druhem n. bělohúbým (*N. narica*), který žije v Latinské Americe západně od And. Tyto druhy jsou si ekologicky blízké a jistě nelze pochybovat, že mají stejný invazní potenciál.

Posledním příkladem je druh, jenž na seznamu (dosud) nefiguruje, nicméně bylo o něm vážně uvažováno. V této souvislosti je třeba uvést, že seznam se v pravidelných intervalech doplňuje a rozrůstá. Tímto druhem je sika (*Cervus nippon*). Jeho invazní potenciál je značný (viz také na str. 280–281 této Živy). Na druhou stranu musíme zmínit, že některé poddruhy tohoto jelena se v přírodě nacházejí v kritické situaci, např. sika vietnamský (*C. n. pseudaxis*). Pro tento poddruh dokonce vedou zoologické zahrady evropský záchraný program (EEP – European Ex situ Programme), jehož jsem koordinátorem. Zařazení siky na seznam by mimo jiné mohlo být pro daný program zcela fatální. Opět lze namítnout, že v tomto případě by jistě vybrané poddruhy mohly být vyjmuty. To je však bohužel pouze teoretický koncept. I kdyby se tak stalo, určitě si toho „nevšimnou“ všechny členské státy a řada z nich bude v rámci národní legislativy uplatňovat tvrdší zásady. K tomuto argumentu se již dá uvést i konkrétní příklad. Tím je Polsko,

jež si siku uvedlo na národní seznam invazních druhů a zkomplikovalo tak chov siku vietnamských v tamních zoologických zahradách. Pro spravedlivé posouzení ale doplňme, že polské zoo si zatím zařídily potřebná povolení.

Domnívám se, že je škoda, že výše uvedené argumenty nezazněly nebo nebyly vyslyšeny v přípravě této evropské legislativy. Pokud by zoologické zahrady byly vyjmuty jako celek z daného nařízení, bylo by to podle mého názoru pro ochranu přírody prospěšnější. K tomu však nedošlo a je třeba řešit danou situaci na národní úrovni. Proto bych rád ocenil vstřícný postoj českého Ministerstva životního prostředí, s nímž o daném problému jednáme.

Kontaktní údaje pro předplatitele

SEND Předplatné, s. r. o.

P. O. Box 141
140 21 Praha 4
tel.: 225 985 225

fax: 225 341 425
sms: 605 202 115
e-mail: send@send.cz
www.send.cz

Změna ceny předplatného

Od 1. ledna 2019 se mění cena předplatného o 10 Kč za jedno číslo Živy – **59 Kč**.

Roční předplatné nově: **354 Kč**
Roční předplatné včetně elektronické verze nově: **414 Kč** (cena el. verze 60 Kč zůstává)

Dvouleté předplatné je od 1. ledna 2019 zrušeno, stávajícím předplatitelům nebude již během r. 2019 obnoveno.
Prodejní cena Živy mimo předplatné: 79 Kč

Kontaktní adresy autorů

Miloš Anděra

Národní muzeum
Václavské náměstí 68
115 79 Praha 1
e: milos_andera@nm.cz

Jan Andreska

Katedra biologie a environ. studií PedF UK
Magdalény Rettigové 4
116 39 Praha 1
e: jan.andreska@pedf.cuni.cz

Luboš Beran

Správa CHKO Kokořínsko, AOPK ČR
Česká 149
276 01 Mělník
e: lubos.beran@nature.cz

Anna Černá

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Letenská 4
118 51 Praha 1
e: cerna@ujc.cas.cz

Jan Čuda

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: jan.cuda@ibot.cas.cz

Petr Dolejš

Zoologické oddělení, Národní muzeum
Cirkusová 1740
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
e: petr_dolejs@nm.cz

Karel Douda

Katedra zoologie a rybářství FAPPZ ČZU
Kamýčká 129
165 21 Praha 6 – Suchdol
e: doudak@af.czu.cz

Martin Hejda

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: hejda@ibot.cas.cz

Jitka Horácková

Katedra zoologie PřF UK
Viničná 7
128 00 Praha 2
VÚV T. G. Masaryka, v. v. i.
Podbabská 2582/30
160 00 Praha 6
e: jitka.horackova@vuv.cz

Michal Horsák

Ústav botaniky a zoologie PřF MU
Kamenice 753/5

625 00 Brno

e: horsak@sci.muni.cz

Milan Chytrý

Ústav botaniky a zoologie PřF MU
Kotlářská 2
611 37 Brno
e: chytry@sci.muni.cz

Pavel Jurajda

Ústav biologie obratlovců AV ČR, v. v. i.
Květná 8
603 65 Brno
e: jurajda@brno.cas.cz

Lukáš Kalous

Katedra zoologie a rybářství FAPPZ ČZU
Kamýčká 129
165 21 Praha 6 – Suchdol
e: kalous@af.czu.cz

František Krahulec

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: krahulec@ibot.cas.cz

Zdeňka Lososová

Ústav botaniky a zoologie PřF MU
Kamenice 753/5
625 00 Brno
e: lososova@sci.muni.cz

Jan Máca

e: janxmaca@seznam.cz

Lenka Moravcová

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: lenka.moravcova@ibot.cas.cz

Jan Pergl

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: pergl@ibot.cas.cz

Adam Petrusek

Katedra ekologie PřF UK
Viničná 7
128 00 Praha 2
e: petrusek@natur.cuni.cz

Pavel Pipek

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: pavel.pipek@ibot.cas.cz

Jan Pluháček

Zoologická zahrada Ostrava
Michálkovicá 197
710 00 Ostrava
e: pluhacek@zoo-ostava.cz

Kateřina Poledníková

ALKA Wildlife, o. p. s.
Lidéřovice 92
380 01 Dačice
e: katerina.polednikova@alkawildlife.cz

Petr Pyšek

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: pysek@ibot.cas.cz

Klára Pyšková

Katedra ekologie PřF UK
Viničná 7
128 00 Praha 2
e: klara.pyskova@natur.cuni.cz

Hana Skálová

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: hana.skalova@ibot.cas.cz

Jiří Skuhrovec

Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i.
Drnovská 507/73
161 06 Praha 6 – Ruzyně
e: jirislav@vurv.cz

Kateřina Štajerová

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: katerina.stajerova@ibot.cas.cz

Karel Štastný

Katedra ekologie FŽP ČZU
Kamýčká 129
165 21 Praha 6 – Suchdol
e: stastny@fzp.cas.cz

Michaela Vítková

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: michaela.vitkova@ibot.cas.cz

Jan Votýpka

Katedra parazitologie PřF UK
Viničná 7
128 00 Praha 2
e: jan.votypka@natur.cuni.cz

Jan Wild

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
Zámek 1
252 43 Průhonice
e: jan.wild@ibot.cas.cz